

Edukacja środowiskowa w Leśnych Kompleksach Promocyjnych

Rozwój edukacji środowiskowej był podyktowany potrzebą ratowania przyrody, która wraz z rozwojem technologii, obserwowanym już od końca XIX wieku ulegała niszczeniu. Już w 1972 roku w Sztokholmie zorganizowano międzynarodowe spotkanie, na którym zwrócono się do międzynarodowych agend Organizacji Narodów Zjednoczonych, a zwłaszcza Organizacji Narodów Zjednoczonych do Spraw Wychowania, Nauki i Kultury (UNESCO), aby po konsultacjach podjęły one działanie w celu ustanowienia międzynarodowego programu szkolnej i pozaszkolnej edukacji środowiskowej. Celem takiej edukacji powinno być nauczanie, jak za pomocą prostych działań i dostępnych środków chronić środowisko. W 1975 roku UNESCO i UNEP (Program Ochrony Środowiska Narodów Zjednoczonych) przygotowały Międzynarodowy Program Edukacji Środowiskowej (IEEP). Dwa lata później w Tbilisi odbyła się Międzynarodowa Konferencja, której celem była wymiana doświadczeń i wytyczenie kierunków rozwoju edukacji środowiskowej na świecie. Podczas konferencji powstała „Deklaracja Tbilijska”, mówiąca o zakresie, formach, strukturach oraz potrzebach prowadzenia edukacji ekologicznej na wszystkich poziomach kształcenia.

Zadania dla edukacji ekologicznej sprecyzowano w 1992 roku na konferencji ONZ w Rio de Janeiro w Światowym Programie Działania Na Rzecz Rozwoju Zrównoważonego. Na konferencji tej przyjęto dokument znany pod nazwą „Agenda 21”. Zawiera on globalny program działań podejmowanych we wszystkich krajach w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju świata. Realizując zalecenia Agendy 21 Ministerstwo Edukacji Narodowej oraz Ministerstwo Ochrony Środowiska, Zasobów Naturalnych i Leśnictwa podpisały porozumienie o współpracy w zakresie edukacji ekologicznej (kwiecień 1995). Na podstawie tego porozumienia powstała Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej. Dokument ten zawiera główne cele edukacji środowiskowej, wskazując jednocześnie możliwości ich realizacji [17]. Program wykonawczy Narodowej Strategii Edukacji Ekologicznej oraz warunki jego wdrożenia zawarto w Narodowym Programie Edukacji Ekologicznej. Na podstawie tego dokumentu obejmuje się wszystkie grupy społeczne szeroko rozumianą edukacją uświadamiającą cele i zasady funkcjonowania ekorozwoju oraz wdrażania koniecznych zmian dotyczących ograniczenia nadmiernej eksploatacji zasobów i degradacji środowiska [5, 18].

Pojęcie „edukacji środowiskowej (ekologicznej)” jest różnie definiowane przez wielu autorów. Zdaniem A. Mierzwińskiego to „koncepcja kształcenia i wychowania społeczeństwa w duchu poszanowania środowiska przyrodniczego. Obejmuje ona

wprowadzanie do programów szkół wszystkich szczebli tematyki z zakresu ochrony i kształtowania środowiska, umożliwiającej łączenie wiedzy przyrodniczej z postawą humanistyczną, tworzenie krajowych i międzynarodowych systemów kształcenia specjalistów i kwalifikowanych pracowników dla różnych działów ochrony środowiska, nauczycieli ochrony środowiska, doksztalcenie inżynierów i techników różnych specjalności oraz menedżerów gospodarki, a także powszechną edukację szkolną i pozaszkolną. Edukacja środowiskowa odbywa się pod patronatem agend ONZ (UNESCO, UNEP). W Polsce problemami edukacji środowiskowej zajmują się Komitet PAN Człowiek i Środowisko, Liga Ochrony Przyrody, Polski Klub Ekologiczny oraz inne organizacje społeczne i wyspecjalizowane placówki naukowo-badawcze” [16].

Edukacja ekologiczna dysponuje szerokim zakresem treści i metod nauczania. Dawniej bazowała jedynie na przedmiotach przyrodniczych. Obecnie dąży do integracji wielu przedmiotów i specjalności [8].

Jednym z miejsc realizacji edukacji środowiskowej społeczeństwa są Leśne Kompleksy Promocyjne (LKP). Zostały one powołane zarządzeniem dyrektora generalnego Lasów Państwowych nr 30 z dnia 19 grudnia 1994 r. Idea ich powstania związana była z tzw. leśnictwem wielofunkcyjnym, w którym łączy się funkcje edukacyjne i społeczne z jednolitym programem gospodarczo-ochronnym. W układach międzynarodowych odzwierciedla to założenia zawarte m. in. w Agendzie 21, konwencjach o różnorodności biologicznej i konwencji o zmianach klimatu (Rio de Janeiro, 1992). Promuje proekologiczną politykę państwa [19].

Leśny Kompleks Promocyjny stanowi zwarty obszar leśny, należący do jednego lub kilku nadleśnictw. Wśród utworzonych do końca 2006 roku 19 LKP znajdują się obszary o różnej regionalizacji przyrodniczo-leśnej, o różnych warunkach siedliskowych, składzie gatunkowym, o odmiennych walorach przyrodniczych, możliwościach produkcyjnych i o zróżnicowanych zagrożeniach. Zajmują one łącznie blisko 990469 ha, tj. 10% powierzchni ogólnej lasów państwowych. Pełnią rolę obiektów pilotażowych przy wprowadzaniu udoskonalonych zasad oraz metod działań gospodarczych i ochronnych, zanim wprowadzi się je na cały teren zarządzany przez Lasy Państwowe [20, 21]. W Leśnych Kompleksach Promocyjnych lasy pozostawia się w stanie zbliżonym do naturalnego lub odtwarza wszystkie elementy biocenozy leśnej metodami półnaturalnej hodowli lasu, zakładając, że jest to warunek zachowania trwałości lasu i równowagi innych ekosystemów przyrodniczych sąsiadujących z nim [13]. Przy LKP istnieją Rady Naukowo-Społeczne, stanowiące ważne forum współpracy leśników z lokalnymi społecznościami. Tworzą je leśnicy, przedstawiciele nauki i władz samorządowych, reprezentanci biznesu drzewnego oraz członkowie pozarządowych organizacji ekologicznych [13, 20].

Prof. dr hab. M. Ciaciura, dr A. Nowak – Uniwersytet Szczeciński, Wydział Nauk Przyrodniczych, Katedra Taksonomii Roślin i Fitogeografii, ul. Wąska 13, 71-415 Szczecin, e-mail: annanowa@univ.szczecin.pl

Głównym celem edukacji środowiskowej podejmowanym przez leśników na terenach LKP jest promowanie proekologicznej, wielofunkcyjnej i trwale zrównoważonej gospodarki leśnej, kształtowanie świadomości ekologicznej społeczeństwa i właściwego stosunku do lasu oraz czynności gospodarczych w nim wykonywanych. W ramach tych działań jest podejmowana współpraca m. in. ze szkołami, ekologicznymi i turystycznymi organizacjami pozarządowymi. LKP dysponują izbami edukacyjnymi, muzealnymi, ośrodkami edukacji leśnej (ekologicznej), punktami edukacji (informacji) ekologicznej. Tworzone są "zielone szkoły". Leśnicy edukują społeczeństwo wędrując z grupami po kompleksach leśnych, ścieżkach dydaktycznych i arboretach [13].

Jednym z 19 polskich leśnych kompleksów promocyjnych jest LKP „Puszcze Szczecińskie”. Powstał on 14 października 1994 jako „Lasy Puszczy Bukowej i Goleniowskiej”. Pod obecną nazwą i na zwiększonej powierzchni (z 32 800 ha na 61 070 ha) funkcjonuje od 1 lipca 1996 roku. Położony jest w granicach Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinie i obejmuje swoim zasięgiem Puszcę Bukową w Nadleśnictwie Gryfino, południową część Puszczy Goleniowskiej w Nadleśnictwie Kliniska, Puszcę Wkrzańską w Nadleśnictwie Trzebież, fragment Lasów Miejskich w Szczecinie oraz Ośrodek Dydaktyczno-Muzealny Świdwie. W Puszczy Bukowej dominującym gatunkiem jest buk (za nim dąb i olsza), zaś w Goleniowskiej sosna. W Puszczy Wkrzańskiej przeważają bory sosnowe, ale znajdują się tu również piaszczyste wydmy, łąki, jeziora, bagna i torfowiska. Bogata sieć hydrograficzna i fakt, że jest to jeden z najcieplejszych regionów Polski (średnia roczna temperatura wynosi 8,3⁰C) sprawiły, że występują tu wszystkie nizinne typy siedliskowe lasu. Występuje tu wiele rzadkich gatunków roślin i zwierząt. Z roślin chronionych występuje tu, np. jarząb brekinia (*Sorbus terminalis*), wiciokrzew pomorski (*Lonicera periclymenum*), lilia złotogłów (*Lilium martagon*), różne gatunki storczyków (*Orchis* sp.). Gniazdują tutaj m. in. orzeł bielik (*Haliaeetus albicilla*), bocian czarny (*Ciconia nigra*), kania – czarna (*Milvus migrans*) i ruda (*Milvus milvus*), orlik krzykliwy (*Aquila pomarina*) [6]. W granicach LKP „Puszcze Szczecińskie” znajduje się dziewięć rezerwatów przyrody oraz siedem zespołów przyrodniczo-krajobrazowych [10, 15].

Miejszem szczególnie cennym, zarówno pod względem przyrodniczym, jak i edukacyjnym LKP „Puszcze Szczecińskie” jest Ogród Dendrologiczny (arboretum) w Glinnej. Na powierzchni prawie 4 ha znajduje się ponad 1000 okazów drzew i krzewów, zaliczanych do 470 gatunków i odmian pochodzących z Europy, Afryki, Azji i obu Ameryk. Do najcenniejszych drzew należą 30-letnie mamutowce olbrzymie (*Sequoiadendron giganteum*), 180-letni orzesznik pięciolistkowy (*Carya ovata*), 120-letnia jodła olbrzymia (*Abies grandis*) i 30-letnia metasekwoja chińska (*Metasequoia glyptostroboides*). Wśród krzewów na uwagę zasługuje kolekcja 15 gatunków i odmian magnolii (*Magnolia* sp.) oraz pochodzące z Azji Południowo-Wschodniej pięć gatunków stewartcji (*Stewartia* sp.) [6]. Na terenie Ogródu Dendrologicznego wyznaczono ścieżkę pt. " Zieloni Goście". Prezentuje ona historię i stan obecny arboretum oraz najciekawsze gatunki drzewiaste obcego pochodzenia z jego kolekcji. Obok arboretum w 1997 roku utworzono Punkt Informacji Przyrodniczo-Leśnej. Oprócz działalności informacyjnej są tu organizowane zajęcia terenowe z konkursami dla dzieci i młodzieży, jak również

zajęcia kameralne dla grup zorganizowanych. Prowadzone są tu również warsztaty i seminaria, a także plenery dla artystów i fotografików. Na terenie Punktu znajdują się: zabudowana wiata na około 70 osób, kominek, punkt gastronomiczny, plac zabaw, place dydaktyczne z ciekawie opracowanymi tablicami, parking, miejsce na ognisko. Stąd biorą początek ścieżki – dydaktyczna i rowerowa. Ścieżka dydaktyczno-przyrodnicza w Glinnej „W poszukiwaniu tajemnic zielonego łądu” pozwala na zapoznanie się z częścią zespołów roślinnych występujących w Puszczy Bukowej. Jej główny walor to możliwość poznania gospodarki w lesie wielofunkcyjnym. Długość ścieżki – około 4 km, czas przejścia – 2-3 godziny. Szlak składa się z 12 przystanków. Prowadzi przez malownicze zakątki Puszczy Bukowej. Tworzono go z myślą o wszystkich miłośnikach przyrody zainteresowanych pięknem lasu bukowego, z jego zasobami przyrodniczymi oraz zabiegami związanymi z prowadzoną tu gospodarką leśną. Druga ścieżka dydaktyczna " Leśne ABC..." jest zlokalizowana przy Punkcie Informacji Przyrodniczo-Leśnej. Prezentuje ona ciekawostki dotyczące ekosystemów leśnych i ich mieszkańców. Kolejna ścieżka "Drzewa i krzewy naszych lasów" przedstawia popularne gatunki drzew i krzewów rosnące w naszych lasach. Na terenie Punktu Informacji Przyrodniczo-Leśnej przygotowano również tzw. plac dydaktyczny, na którym umieszczono tablice poglądowe z zakresu funkcjonowania, zagrożeń i ochrony ekosystemów leśnych.

Obiekt jest udostępniony przez cały rok – od świtu do zmierzchu. Zajęcia są prowadzone od marca do listopada. W przewodniki można się zaopatrzyć u opiekuna Ogródu Dendrologicznego lub w Nadleśnictwie Gryfino [1, 6].

Kolejnym ważnym miejscem ze względów edukacyjnych LKP „Puszcze Szczecińskie” jest Ośrodek Edukacji Przyrodniczo-Leśnej Nadleśnictwa Kliniska. Główne formy działalności ośrodka to zajęcia kameralne i terenowe dla dzieci i młodzieży, warsztaty metodyczne dla nauczycieli, wykłady, seminaria, konferencje. Oferta Ośrodka jest skierowana również do grup rodzinnych, turystów indywidualnych. Obiekt dysponuje salą konferencyjno-dydaktyczną na 100 osób, salami wystawowymi (czasowe wystawy o tematyce przyrodniczej), biblioteką. Zaplecze dydaktyczne stanowią również gabloty botaniczne, entomologiczne, zielniki a także lupy, lornetki itp. W pobliżu ośrodka znajdują się: plac dydaktyczny z tablicami poglądowymi ilustrującymi funkcjonowanie, zagrożenia i ochronę ekosystemów leśnych, zadaszona wiata z miejscem na ognisko, plac zabaw, ścieżka rowerowa (długość 50 km, łączy Puszcę Goleniowską z Puszcą Bukową) oraz spacerowo-dydaktyczna (długość - 2,8 km, czas przejścia - 45 minut, 16 przystanków: „Budowniczo-dziupli i ich mieszkańcy”, „Czym jest las?”, „Budowa warstwowa lasu”, „Uprawa”, „Młodnik”, „Drzewostan dojrzewający”, „Jeleniowate”, „Woda”, „Światło”, „Typy siedliskowe lasu”, „Przybysz z dalekich stron”, „Paśnik i lizawki”, „Dragowina”, „Tyczkowina”, „Drzewostan dojrzwały”, „Zagrożenie pożarowe”). Przy Ośrodku znajduje się też parking i punkt gastronomiczny [6].

Ośrodek Dydaktyczno-Muzealny „Świdwie” z siedzibą w Bolkowiu powstał na terenie istniejącego od 1963 roku rezerwatu „Jezioro Świdwie” (unikatowy w skali europejskiej rezerwat ptactwa wodnego i błotnego o randze europejskiej objęty rygorami Konwencji z Ramsar o ochronie terenów wodnych i błotnych). Głównym zadaniem tej jednostki jest nadzór nad rezerwatem oraz obiektami jego infrastruktury. Ośrodek prowadzi również

szeroko pojętą edukację ekologiczną. Z zajęć edukacyjnych w pawilonie usytuowanym przy budynkach starej stacji ornitologicznej można korzystać po wcześniejszym uzgodnieniu terminu z kierownikiem Ośrodka. Wybudowana w południowej części rezerwatu wieża widokowa (ze strażnicówką) pozwala na obserwację tafli jeziora i całego obszaru rezerwatu z wysokości około 10 m. Jest ona dostępna dla turystów przez cały rok. Na terenie Ośrodka znajdują się ekspozycje przyrodnicze oraz archeologiczne. Organizowane są prelekcje dla różnych grup wiekowych dotyczące głównie ptaków Puszczy Wkrzańskiej oraz innych zwierząt i roślin chronionych. Pracownicy stacji sprawują całoroczną pieczę nad rezerwatem, a po wcześniejszym uzgodnieniu oprowadzają wycieczki po jego terenie. Corocznie rezerwat odwiedza ponad 20 tys. osób, głównie z kraju, choć jest również popularny wśród Niemców i Skandynawów. Na terenie rezerwatu obowiązują zakazy wynikające z art. 15 ustawy o ochronie przyrody, między innymi: nie wolno poruszać się po całym terenie rezerwatu, poza istniejącymi szlakami, polować, wędkować, kąpać się, palić ognisk, poza miejscami wyznaczonymi, zakłócać ciszy, niszczyć roślin i niepokoić zwierząt [11].

Zgodnie z informacją zawartą na stronie internetowej Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Szczecinie w 2005r. z zajęć edukacyjnych oferowanych przez LKP „Puszcze Szczecińskie” skorzystało około 107 tys. osób i obejmowały one m. in. 796 lekcji terenowych dla około 28 tys. uczestników, 18 spotkań z leśnikami w szkołach – około 700 osób oraz 51 pogadanek dla około 2 tys. osób. Zorganizowano ponadto 33 warsztaty edukacyjne dla około 1200 osób, 4 szkolenia dla 40 przedstawicieli samorządów, 10 konkursów o różnej tematyce dla 1560 uczestników, 64 imprezy okolicznościowe dla około 49 tys. osób oraz 7 wystaw, które obejrzało około 25 tys. zainteresowanych. Adresatami działalności LKP „Puszcze Szczecińskie” są dzieci przedszkolne, młodzież szkolna i akademicka, nauczyciele oraz osoby korzystające na co dzień z walorów przyrodniczych lasów. Prowadzone tam działania edukacyjne pozwalają poznać przyrodę lasów LKP oraz ich wielofunkcyjną rolę. Obszar LKP z licznymi szlakami turystycznymi, leśnymi obiektami turystycznymi, ścieżkami rowerowymi o łącznej długości ponad 120 km umożliwia każdemu zainteresowanemu aktywny wypoczynek w kontakcie z przyrodą [10].

Szczególnymi cechami LKP „Puszcze Szczecińskie” jest jego położenie w obrębie liczącej ponad pół miliona mieszkańców aglomeracji szczecińskiej, oraz duże znaczenie, jakie mają jego tereny w ogólnokrajowym systemie ochrony przyrody [12]. O zainteresowaniu decyduje również wysoki udział atrakcyjnych dla turystyki siedlisk borowych, a także znaczne zasoby owoców i runa leśnego. Ponadto Lasy Miejskie Szczecina posiadają opracowania różnych ścieżek dydaktycznych: przyrodniczo-leśnej „Nad Jeziorem Głębokim”, przyrodniczo-leśnej „Smaragdowe-Zdroje”, przyrodniczo-edukacyjnej „Przy leśniczówce” (przy siedzibie Leśnictwa Dąbie), przyrodniczo-edukacyjnej „Wspólny Las – Wspólna Europa” zlokalizowanej przy siedzibie Leśnictwa Głębokie [14]. Innym przykładem ścieżki, wytyczonej w granicach administracyjnych miasta Szczecina, jest Dydaktyczna ścieżka przyrodnicza w Lesie Arkońskim [7]. Na terenie szczecińskiego Parku Kasprowicza wytyczono i opracowano ścieżkę dydaktyczną z 13 przystankami: „Rola parków i lasów dla przyrody i ich znaczenie dla człowieka”, „Środowisko życia roślin

i zwierząt (ekosystemy parku)”, „Ochrona przyrody ożywionej i nieożywionej”, „Park Kasprowicza miejscem rekreacji i nauki”, „Rośliny użytkowe (lecznicze) wokół nas”, „Rola ogrodów botanicznych i zoologicznych w zachowaniu bioróżnorodności”, „Introdukcja i aklimatyzacja roślin”, „Sposoby rozsiewania się roślin”, „Fauna i flora wodna w Rusałce”, „Zabawy i konkursy”, „Owoce leśne i ich wykorzystanie”, „Pomnik Czynu Polaków”, „Partery kwiatowe. Pomnik Papieża Jana Pawła II. Kształtowanie etyki ekologicznej, ekofilozofii” [2]. Opracowano również przykłady zajęć dydaktycznych dla innych parków miejskich Szczecina [4]. Na terenie miasta Szczecina wytyczono i opracowano ścieżkę przyrodniczo-historyczną z dziesięcioma przystankami w miejscach ważnych historycznie, bądź atrakcyjnych pod względem przyrodniczym [3].

LKP „Puszcze Szczecińskie”, podobnie jak i inne kompleksy promocyjne, stanowią ważny element edukacji ekologicznej społeczeństwa. Prowadzone tu działania edukacyjne powinny przyczyniać się do podnoszenia poziomu świadomości społeczeństwa w odniesieniu do problemów jak i możliwości rozwiązań w dziedzinie ochrony i doskonalenia zasobów leśnych oraz budowanie podstaw w pełni świadomego i aktywnego uczestnictwa jednostek w ochronie ekosystemów leśnych, a także mądrym, racjonalnym korzystaniu z wielorakich dóbr i pożytków, których dostarcza las. Oceniając dziesięcioletnią działalność edukacyjną LKP (1994-2004) A. Grzywacz [9] zwraca m. in. uwagę, że edukacja musi być działaniem stałym i obejmującym coraz szersze kręgi społeczeństwa. Zaznacza istotność kontaktów i współpracy ze szkołami, metodykami, kuratorami, zespołami, które profesjonalnie zajmują się edukacją ekologiczną, której częścią jest edukacja leśna. Określa rolę Leśnych Kompleksów Promocyjnych w edukacji jako promowanie, wprowadzanie i testowanie nowych form, metod i treści kształcenia, a także nowych urządzeń i pomocy dydaktycznych; wprowadzanie nowych rozwiązań organizacyjnych w świadczeniu usług edukacyjnych. Podkreśla znaczenie współpracy z nauką i praktyką pedagogiczną w celu wdrażania osiągnięć wiedzy dydaktycznej, szkolenia i instruowania kadr. Wskazuje na znaczący, ponadprzeciętny udział w kontynuowaniu, rozszerzaniu i doskonaleniu obecnie prowadzonej edukacji leśnej przez Leśne kompleksy promocyjne.

LITERATURA

- [1] BIP Zachodniopomorski *Przegląd Gospodarczy* nr 2 (69)2005
- [2] Ciaciura M., Czeraszewicz R., Nowak A.: Wykorzystanie parków miejskich w zintegrowanej edukacji ekologicznej na przykładzie Parku Kasprowicza w Szczecinie. *Acta Biologica* (w druku)
- [3] Ciaciura M., Kaczmarek-Bednarz E.: Wykorzystanie osobliwości historyczno-przyrodniczych miasta Szczecina w edukacji środowiskowej (mscr.)*, Szczecin 2007
- [4] Ciaciura M., Nowak A., Zacharewicz G.: Edukacja ekologiczna na przykładzie parków miejskich Szczecina. (w:) Dutkowski M., Jurek J. (red.) *Struktura przestrzenna i problemy rozwoju Szczecina w okresie transformacji*. Wyd. IN PLUS OFICYNA, Szczecin 2005
- [5] Cichy D.: Edukacja środowiskowa – dylematy realizacyjne AGENDY 21. (w:) Cichy D. (red.) *Edukacja środowiskowa Agenda 21 – realizacja zadań edukacyjnych*. IBE, Warszawa 1997
- [6] Dobrzyńska R., Milewski W. (red.): 13 wrót do leśnego królestwa. Przewodnik po leśnych kompleksach promocyjnych. Wyd. Centrum Informacyjne Lasów Państwowych, Warszawa 2003
- [7] Fleszar E.: Dydaktyczna ścieżka przyrodnicza w Lesie Arkońskim. *Puszcza Wkrzańska*. WNUS, Wyd. II, Szczecin 1997

- [8] Grodzińska-Jurczak M., Jamka R.: Edukacja ekologiczna. Zbiór materiałów dla nauczycieli i studentów. Wyd. Studio Wydawnicze Opal PG, Kraków 2000
- [9] Grzywacz A.: Rola leśnych kompleksów promocyjnych w edukacji leśnej społeczeństwa. (w:) Materiały z konferencji „10 lat leśnych kompleksów Promocyjnych”. Rogów 2005
- [10] <http://www.szczecin.lasy.gov.pl/strony/1/i/105.php>
- [11] <http://www.wkp.szczecin.uw.gov.pl/?pix=swidwie>
- [12] Jankowski K., Kowalski J.: LKP Puszcze Szczecińskie. *Las Polski* nr 11/2005
- [13] Kalicka E.: Dobrze dziesięć lat. *Przyroda Polska* nr 12/2004
- [14] Kowalski J. (red.) Jankowski K., Czeraszewicz R.: Ścieżka przyrodniczo-edukacyjna Wspólny Las – Wspólna Europa. Materiały edukacyjne Urzędu Miejskiego w Szczecinie. Agencja Wydawnicza „Global”, Szczecin 2005
- [15] Leśny Kompleks Promocyjny Puszcze Szczecińskie (folder)
- [16] Mierzwiński A.: 1000 słów o ekologii i ochronie środowiska. Wyd. Bellona, Warszawa 1991
- [17] Przez edukację do zrównoważonego rozwoju. Narodowa Strategia Edukacji Ekologicznej. Wydawnictwo Drukarnia „LIBER”, Lublin – Warszawa 2001
- [18] Stawiński W. (red.): Dydaktyka biologii i ochrony środowiska. PWN, Warszawa 2006
- [19] Szujecki A.: 10-lecie leśnych kompleksów promocyjnych – osiągnięcia i porażki. Materiały z konferencji „10 lat leśnych kompleksów promocyjnych”. Rogów 2005
- [20] Trzaskowski S.: Lasy Warszawskie. *Przyroda Polska* nr 12/2005
- [21] Wojnerowicz R.: <http://osie.torun.lasy.gov.pl/main.php?muid=92&mid=676&klientID=1013>

(mscr.)* - manuskrypt dostępny w Katedrze Taksonomii Roślin i Fitogeografii WNP US

MAŁGORZATA WYSOCKA – KUNISZ, LESŁAWA NOWAK

Współpraca szkoły ze społecznością lokalną w zakresie edukacji środowiskowej

Edukacja środowiskowa jest realizacją społecznie istotnej koncepcji kształcenia i wychowania społeczeństwa w duchu poszanowania środowiska przyrodniczego, mającej również konstytucyjne umocowanie (art. 5 i 74). Ważnym jej elementem jest łączenie wiedzy przyrodniczej z humanistyczną oraz działaniami praktycznymi bezpośrednio w terenie [1]. Świat przyrody jest podstawowym środowiskiem życia jednostki i całego społeczeństwa, dlatego tak ważne jest dokładne poznanie prawidłowości zachodzących w przyrodzie i ich zrozumienie. Ograniczenie ingerencji człowieka w przyrodę pozwoli zachować ją i jej zdolność do samoodnawiania się.

Skuteczna realizacja celów polityki ekologicznej państwa wymaga udziału w tym procesie wszystkich zainteresowanych podmiotów wywierających bezpośredni lub pośredni wpływ na sposób i intensywność korzystania ze środowiska, w tym również udziału społeczności lokalnej. Podstawowe znaczenie dla społecznego udziału w urzeczywistnianiu celów ekologicznych ma:

- odpowiednia edukacja ekologiczna,
- zapewnienie powszechnego dostępu do informacji o środowisku,
- możliwość wyrażania przez społeczeństwo swoich opinii i wpływania na podejmowane, istotne dla środowiska decyzje [2].

Edukację ekologiczną realizuje nie tylko szkoła w ramach edukacji formalnej i nieformalnej, ale także dom rodzinny, media, samorząd gminy i wiele instytucji i stowarzyszeń działających w środowisku lokalnym [3, 4]. Relację szkoły i społeczności lokalnej w zakresie edukacji środowiskowej należy traktować jako bardzo ważny składnik przy wprowadzaniu młodego człowieka w życie społeczne [5].

Dr M. Wysocka-Kunisz, dr L. Nowak – Akademia Świętokrzyska im. J. Kochanowskiego, Kielce

Współpraca szkoły ze środowiskiem to nie tylko otwarcie i udostępnienie szkoły dla wszystkich, ale przede wszystkim wzrost zaangażowania nauczycieli, pracy poza godzinami dydaktycznymi, współdziałania międzyinstytucjonalnego. Tylko wspólne działania szkoły, rodziny i środowiska lokalnego są w stanie wykształcić jednostkę aktywną społecznie teraz i w dorosłym życiu.

Uczniowie szkół podstawowych problemy środowiska poznają, próbują analizować i rozwiązywać na przykładzie swojego środowiska lokalnego, tj. szkoły, domu, osiedla, dzielnicy czy miasta.

Edukacja środowiskowa realizowana podczas zajęć pozalekcyjnych daje możliwość właściwego zagospodarowania czasu wolnego uczniów, a także zaspokojenia przez nich potrzeb sukcesu, poczucia własnej wartości czy potrzeby działań na rzecz środowiska lokalnego. Starsi uczniowie realizują edukację środowiskową o zasięgu ogólnopolskim i globalnym, ale zdecydowanie bardziej teoretycznie niż praktycznie. A przecież chodzi nie tylko o podnoszenie świadomości ekologicznej czy zmian w sposobie myślenia, ale również o prezentowanie określonych postaw i działań na rzecz środowiska przyrodniczego [6].

Poglądy, opinie oraz potwierdzenie działań praktycznych realizowanych przez uczniów szkół podstawowych i gimnazjów, rodziców, nauczycieli i studentów w zakresie współpracy szkoły ze społecznością lokalną zbadano za pomocą kwestionariusza ankiety (badania sondażowe, próba celowa o liczności $N=248$ respondentów). W pierwszym pytaniu zebrano opinie respondentów na temat współpracy szkoły ze społecznością lokalną w zakresie edukacji środowiskowej (tab. 1).

Na podstawie zestawienia odpowiedzi możemy zauważyć, że współpracę szkoły ze społecznością lokalną najlepiej dostrzegają i potrafią wskazać przykłady tej współpracy uczniowie szkół podstawowych. Podobnie postrzega tę współpracę również